

UZASADNIENIE

wyroku z dnia 5 października 2015 roku

Powodowie A. P. (1) i K. P. wnieśli o zasądzenie od pozwanej M. K. kwot po 86.458 zł dla każdego z nich, tytułem zachowku należnego powodom po D. P. zmarłej w dniu 26 grudnia 2010 r. w W., ostatnio stale zamieszkałej w W. przy ulicy (...) 59/13 oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu pozwu wskazali, że postanowieniem z dnia 21 lutego 2013r. wydanym w sprawie o sygn. II Ns 1865/12 Sąd stwierdził nabycie spadku po D. P. na podstawie ustawy na rzecz męża A. P. (2) oraz dzieci M. K., K. P. oraz A. P. (1) po 1/4 części spadku. Powodowie podnieśli, że w przedmiotowym postanowieniu Sąd stwierdził również, że spadek po A. P. (2) zmarłym w dniu 28 marca 2011 r. w W., ostatnio stale zamieszkałym w (...) przy ul. (...) 59/13 na podstawie ustawy nabyły dzieci: M. K. z domu P., K. P. i A. P. (1) po 1/3 części spadku każdy z nich. W skład masy spadkowej po D. P. wchodził udział 1/2 we własności lokalu mieszkalnego nr (...), położonego w W. przy ul. (...) 59/13. Powodowie podnieśli, że spadkodawczyni za życia umową darowizny z dnia 2 grudnia 1999 r. darowała pozwanej lokal mieszkalny nr (...) usytuowany w budynku nr (...), położonym w (...) przy ul. (...), natomiast umową z dnia 2 grudnia 1999 r. własność lokalu mieszkalnego nr (...), usytuowanego w budynku nr (...) położonym w W. przy ul. (...) bez spłat i dopłat nabyli na zasadach małżeńskiej wspólności ustawowej K. i A. K. (1). Powodowie podnieśli, że z uwagi na fakt, że przysporzenie na rzecz wymienionych osób nastąpiło pod tytułem darmym, opisaną czynność prawną należy potraktować jak darowiznę uczynioną przez spadkodawczynię. Łączna wartość uczynionych przez spadkodawczynię darowizn wynosi 375.000 zł. Powodowie wycenili cały spadek na kwotę 525.000 zł oraz wskazali, że należny im zachówek, przy uwzględnieniu faktu, że A. P. (2) był trwale niezdolny do pracy i należny mu zachówek wynosił 2/3 udziału przypadającego mu po swojej żonie D. P., a w przypadku powodów wartość przypadającego im zachowku wynosi 1/2 udziału dla każdego z nich, z tytułu spadkobrania po D. P. i przy uwzględnieniu odziedziczonego przez A. P. (2) prawa do zachowku, należy im się po 86.458 zł (pozew k. 2-6).

W toku postępowania powodowie pismem z dnia 4 września 2013 r. zmodyfikowali żądanie pozwu o zachówek, wnosząc o zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kwot po 43.229 zł dla każdego z nich tytułem zachowku należnego im po D. P. oraz zasądzenie od pozwanej kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych (zmodyfikowany pozew k. 14-18).

Pozwana w odpowiedzi na pozew wniosła o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powodów kosztów postępowania według norm przepisanych. Z ostrożności procesowej, w przypadku uznania, że roszczenie powodów jest zasadne, wniosła o przyznanie, że odpowiednią częścią udziału spadkowego w formie zachowku należnego A. P. (2) jest wartość wynosząca 1/2, nie zaś jak wskazano w pozwie 2/3, nieuwzględnianie umowy zniesienia współwłasności jako umowy darowizny i nie traktowanie jej jako składnika podlegającego zaliczeniu na schedę spadkową. W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwana wskazała, że strony postępowania dziedziczyły spadek po swoich rodzicach na podstawie ustawy i nie było sporządzonego testamentu, dlatego powództwo o zachówek powinno zostać oddalone. Dodatkowo pozwana wskazała, że łączyła ją bardzo silna więź z matką, miała ona częstszy kontakt z matką, pomagała jej w potrzebie i wspierała w różnych sytuacjach życiowych, dlatego uczyniona przez D. P. darowizna wynikała z chęci zadbania o dom po jej rodzicach, który popadał w ruinę. Ponadto powódka wskazała, że powodowie byli właścicielami nieruchomości przy ul. (...) w W., lecz wyzbyli się prawa własności. Odnosząc się do niezdolności do pracy A. P. (2), pozwana wskazała, że ojciec stron w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego nabył prawo do emerytury, która stanowi substrat wynagrodzenia za pracę i w tym przypadku nie można mówić o niezdolności do pracy (odpowiedź na pozew k. 42-45).

Strony w toku postępowania wyraziły chęć zawarcia ugody pozasądowej, jednakże po przeprowadzeniu pertraktacji nie doszło do porozumienia między nimi (pismo pełnomocnika powodów k. 101, pismo pozwanej k. 106).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

W dniu 3 listopada 1983 r. pomiędzy A. P. (1), K. P. i J. K. została zawarta umowa ustanowienia odrębnej własności lokali nr (...) położonych w budynku przy ul. (...) w W.. Na mocy tej umowy lokal nr (...) stał się własnością K. P., a lokal mieszkalny nr (...) należał do A. P. (1). Ponadto ustanowiono służebność osobistą mieszkania dla J. K. uprawniającą do korzystania z lokalu nr (...), stanowiącego własność A. P. (1) (dowód: umowa ustanowienia odrębnej własności lokali, akt notarialny rep. A-II nr (...) k. 144-149).

W dniu 7 września 1984 r. A. P. (1) podarował swojej babci J. K., lokal mieszkalny nr (...) położony w W. przy ul. (...), wraz z przynależnym do niego udziałem w częściach wspólnych budynku pozostałych po wydzieleniu lokali i w prawie własności gruntu wynoszącym 1/2 części. (dowód: umowa darowizny akt notarialny k. 156-160).

W dniu 24 listopada 1999 r. K. M. sprzedała małżonkom M. K. i A. K. (2) należący do niej udział wynoszący 1/2 części we własności lokalu mieszkalnego nr (...), usytuowanego w budynku położonym przy ul. (...) w W., wraz z udziałem przynależnym do tego lokalu, za cenę 29.775 zł. Małżonkowie K. nabyli ten udział na zasadach wspólności ustawowej (dowód: umowa sprzedaży akt notarialny Rep. A nr (...) k. 150-155).

W dniu 2 grudnia 1999 r. D. P. oraz jej córka M. K. zawarły umowę darowizny w formie aktu notarialnego rep. A nr (...), na mocy której D. P. darowała do majątku odrębnego swojej córce M. K. cały stanowiący jej własność lokal mieszkalny nr (...), położony w budynku przy ul. (...) w W., dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy - Mokotowa w W., VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę o nr (...), o łącznej powierzchni 67,40 m² wraz z przynależnym do tego lokalu udziałem w częściach wspólnych budynku pozostałych po wydzieleniu lokali w działce gruntu wynoszącego 1/2, a M. K. darowiznę tę przyjęła. Strony w umowie wskazały, że jest to pierwsza dokonana darowizna przez darczyńcę na rzecz obdarowanej oraz określiły jej wartość na kwotę 59.550 zł, w tym wartość lokalu na kwotę 12.240 zł oraz wartość gruntu na kwotę 47.310 zł (dowód: umowa darowizny w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) k. 46-48).

W tym samym dniu tj. 2 grudnia 1999 r. D. P., jej córka M. K. oraz mąż K. K. (1) A. K. (2) zawarli umowę zniesienia współwłasności w formie aktu notarialnego rep. A nr (...), na podstawie której dokonali zniesienia współwłasności lokalu mieszkalnego nr (...) usytuowanego w budynku przy ul. (...) w W., wraz z przynależnym do tego lokalu udziałem w częściach wspólnych budynku i w nieruchomości wynoszącego 1/2, w ten sposób, że cały ten lokal wraz z przynależnym do niego udziałem nabyli M. i A. małżonkowie K. na zasadach wspólności ustawowej, bez żadnych spłat i dopłat. Strony umowy określiły wartość całego lokalu wraz z przynależnym do niego udziałem na kwotę 59.550 zł (dowód: umowa zniesienia współwłasności w formie aktu notarialnego rep. A nr (...) k. 49-51).

Postanowieniem z dnia 21 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w W. II Wydział Cywilny w sprawie o sygn. II Ns 1865/12 stwierdził w pkt I, że spadek po D. P. z domu K., zmarłej w dniu 26 grudnia 2010 r. w W., ostatnio stale zamieszkałej w W. przy ul. (...) 59/13, na podstawie ustawy nabyli: mąż A. P. (2) oraz dzieci: córka M. K. i synowie: K. P., A. P. (1) po 1/4 części każdy z nich oraz w pkt II stwierdził, że spadek po A. P. (2) zmarłym w dniu 28 marca 2011 r. w W., ostatnio stale zamieszkałym w W. przy ul. (...) 59/13, na podstawie ustawy nabyły dzieci: córka M. K. oraz synowie K. P. i A. P. (1) w części po 1/3 każde z nich (okoliczność niesporna; dowód: postanowienie z dnia 21 lutego 2013 r. k. 7).

W skład majątku wspólnego małżonków D. P. i A. P. (2) wchodził lokal mieszkalny nr (...), położony w W. przy ul. (...) 59, dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy – Mokotowa VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr (...) o powierzchni 62,57 m². Z prawem własności tej nieruchomości związany jest udział wynoszący (...) części w nieruchomości wspólnej, którą stanowi prawo użytkowania wieczystego gruntu oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali. Ponadto w skład wspólności majątkowej małżeńskiej D. P. i A. P. (2) wchodziły środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym w Spółdzielczej (...) S., w wysokości 14800 zł (okoliczność niesporna).

M. K. poniosła koszty związane z pogrzebem A. P. (2), w wysokości 11.870,40 zł oraz koszty pogrzebu D. P. w wysokości 2.335,08 zł (dowód: zaświadczenia k. 169-170).

A. P. (2) cierpiał na chorobę Alzheimera. Był emerytem, nabył prawo do emerytury z dniem 1 kwietnia 1991 r. Emeryturę pobierał ostatnio w wysokości 2.670,88 zł brutto plus dodatek pielęgnacyjny w wysokości 186,71 zł. Nie miał orzeczonej niezdolności do pracy (okoliczności niesporne; dowód: zaświadczenie k. 171).

Standard i stan techniczny budynku nr (...) położonego przy ul. (...) w W., na datę 2 grudnia 1999 r. jest znacznie poniżej aktualnych wymogów rynkowych, budynek nadaje się do generalnego remontu bądź wyburzenia. Sam budynek nie podnosił wartości lokali nr (...), okolicznością wpływającą na wartość tej nieruchomości jest grunt. Oszacowana wartość rynkowa prawa własności nieruchomości przy ul. (...) w W. stanowiąca sumaryczną wartość lokali mieszkalnych nr (...) według stanu na dzień 2 grudnia 1999 r. i cen aktualnych wynosi 341.130,00 zł. Oszacowana wartość rynkowa prawa własności lokalu mieszkalnego nr (...) znajdującego się w budynku przy ul. (...) 59 w W., według stanu na dzień 26 grudnia 2010 r. i cen aktualnych wynosi 418.218 ,00 zł (dowód: operat szacunkowy sporządzony przez biegłego S. S. k. 179-208).

Stan faktyczny w przedstawionym zakresie nie był sporny między stronami. Sąd ustalił go na podstawie powołanych wyżej dowodów z dokumentów oraz twierdzeń przyznanych wprost i niezaprzeczonych przez stronę przeciwną, na podstawie art. 229 k.p.c. i art. 230 k.p.c.

Wartość rynkową prawa własności lokali mieszkalnych nr (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej, położonych przy ul. (...) w W. oraz wartość rynkową prawa własności lokalu mieszkalnego nr (...) znajdującego się w budynku przy ul. (...) 59 w W., Sąd ustalił na podstawie opinii pisemnej biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości rzeczoznawcy majątkowego S. S., sporządzonej w formie operatu szacunkowego. Opinia została sporządzona w sposób charakterystyczny dla tego typu dokumentów, po dokonaniu analizy rynku nieruchomości, oględzin nieruchomości oraz porównaniu nieruchomości wycenianych z nieruchomościami podobnymi. Biegły w opinii w sposób nie budzący wątpliwości przedstawił podstawy wyceny, co pozwala to uznać opinię za w pełni rzetelną i fachową.

Wobec zakwestionowania opinii przez strony, Sąd dopuścił dowód z opinii ustnej uzupełniającej biegłego, który podtrzymał w całości sporządzoną w tym zakresie opinię pisemną. Biegły w swych ustnych wyjaśnieniach do opinii w sposób rzeczowy i wyczerpujący odniósł się do zastrzeżeń strony sformułowanych wobec opinii pisemnej. Podkreślenia wymaga, że po złożeniu przez biegłego ustnych wyjaśnień, żadna ze stron nie podniosła umotywowanych zastrzeżeń wobec wniosków sformułowanych przez biegłego, a Sąd nie znalazł z urzędu podstaw do zakwestionowania wartości dowodowej opinii.

Sąd oddalił wniosek strony powodowej o dopuszczenie dowodu z opinii innego biegłego z zakresu szacowania nieruchomości, ponieważ w ocenie Sądu w świetle przedstawionych ustaleń wynikających z opinii biegłego - wykluczających możliwość ustalenia wartości samych lokali mieszkalnych nr (...) usytuowanych w budynku przy ul. (...) w W., ze względu na ich stan techniczny oraz braku możliwości pozyskania informacji o podobnych lokalach mieszkalnych, a zatem braku możliwości zestawienia z istniejącymi obecnie lokalami na rynku nieruchomości - bezprzedmiotowe było prowadzenie postępowania dowodowego w tym zakresie.

Sąd oddalił również wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego neurologa na okoliczność ustalenia czy w dniu 26 października 2010 r. A. P. (2) był niezdolny do pracy z uwagi na fakt, że dowód ten był nieprzydatny dla rozstrzygnięcia, bowiem okolicznością niesporną było, że A. P. (2) był osobą schorowaną cierpiącą na chorobę Alzheimera.

Nieprzydatne do dokonania ustaleń faktycznych w zakresie wartości przedmiotowych nieruchomości były prywatne opinie sporządzone przez rzeczoznawcę majątkowego E. C. (k. 233-234) oraz T. B. (k. 235). Opinie te sporządzone dla konkretnych postępowań i na ich potrzeby, jako dokumenty prywatne, wobec sporu stron w tym zakresie, stanowić mogły jedynie dowód tego, że osoby, które je podpisały, złożyły oświadczenia zawarte w tych dokumentach (art. 245 k.p.c.)

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo zasługiwało na uwzględnienie w części.

Zgodnie z art. 991 § 1 k.c., zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy, albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek). Stosownie do art. 991 § 2 k.c., jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci otrzymanej od spadkodawcy darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia. Dla uzyskania konkretnej sumy zachowku należy pomnożyć udział spadkowy stanowiący podstawę obliczenia zachowku przez wartość tzw. substratu zachowku, który stanowi czysta wartość spadku, powiększona ewentualnie o wartość podlegających zaliczeniu darowizn. Czystą wartość spadku ustala się odejmując od aktywów spadkowych wartość długów spadkowych, z tym że przy tej operacji – zgodnie z art. 994 § 1 k.c. – nie uwzględnia się jednak zapisów i poleceń, mimo że stanowią one długi spadkowe. (tak: Elżbieta Skowrońska-Bocian, w: Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki, Warszawa 2005, s. 165-166).

Ogólną regułę ustawowego porządku dziedziczenia wyznacza art. 931 § 1 k.c., w myśl którego w pierwszej kolejności powołane są z ustawy do spadku dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych, z tym że część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku.

W przekonaniu Sądu nie może budzić wątpliwości, że powodowie jako zstępnii spadkodawczyni D. P. należeli do kręgu osób uprawnionych do zachowku.

Powodowie w niniejszym postępowaniu dochodzili uzupełnienia zachowku należnego im po D. P. oraz odziedziczonego po A. P. (2) zachowku, który by mu przysługiwał po D. P..

Zaznaczyć należy, że roszczenie o zachówek przysługuje uprawnionemu, choćby został powołany do spadku, nawet z ustawy, i choćby współspadkobierca - adresat jego roszczenia sam też był uprawniony do zachowku. Powyższy wniosek znajduje potwierdzenie w przepisach art. 999 i 1005 § 1 k.c., regulujących sytuacje, w których spadkobierca obowiązany do zapłaty zachowku jest sam uprawniony do zachowku (tak trafnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 lutego 2004 roku, II CK 444/02, Lex nr 112/873). Fakt, że pozwana jest współspadkobiercą wraz z powodami i uprawnioną do zachowku nie zwalnia jej od obowiązku zadośćuczynienia roszczeniu powodów. Dlatego żądanie powodów uzupełnienia zachowku co do zasady zasługiwało na uwzględnienie.

Podkreślenia następnie wymaga, okoliczność niesporna w rozpatrywanej sprawie, że powodowie uzyskali część przysługującego im zachowku - kwoty niezbędnej do jego pokrycia - w drodze powołania do spadku, a zatem przysługuje im przeciwko spadkobiercy stosownie do art. 991 § 2 k.c., roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do jego uzupełnienia (tj. ponad kwoty po 25.000 zł, którą uzyskali). Pozwana nie wykazała przy tym, że powodowie uzyskali pozostałą część należnego im zachowku w postaci zapisu, darowizny bądź świadczeń określonych w art. 997 k.c.

Powodowie są osobami dorosłymi i nie są oni trwale niezdolni do pracy, zatem należny im zachówek winien wynosić po matce D. P. $1/8$ ($1/4 \times 1/2$). Odnosząc się do wielkości zachowku dziedziczonego po ojcu A. P. (2) należy zauważyć, że nie można uznać go za trwale niezdolnego do pracy, ponieważ pomimo tego, że był on osobą w podeszłym wieku i cierpiał na chorobę Alzheimera, był emerytem i pobierał z tego tytułu świadczenie emerytalne od 1 kwietnia 1991 r. w kwocie 2.670,88 zł brutto plus dodatek pielęgnacyjny w wysokości 186,71 zł. Wobec tych rozważań nie można traktować A. P. (2) jako niezdolnego do pracy w rozumieniu art. 991 § 2 k.c., ponieważ pomimo tego, że nie świadczył pracy, otrzymywał świadczenie zastępujące zarobek. Dlatego powodowie po ojcu A. P. (2) odziedziczyli udział $1/12$ ($2/3 \times 1/4 = 1/6 : 2 = 1/12$).

Do majątku wspólnego D. P. i A. P. (2) wchodził lokal mieszkalny nr (...), położony w W. przy ul. (...) 59, dla którego Sąd Rejonowy dla Warszawy – Mokotowa VI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o nr (...) o powierzchni

62,57 m² wraz z udziałem wynoszącym (...) części w nieruchomości wspólnej. Ustalona przez biegłego z zakresu wyceny nieruchomości wartość rynkowa prawa własności lokalu mieszkalnego nr (...) znajdującego się w budynku przy ul. (...) 59 w W., według stanu na dzień 26 grudnia 2010 r. i cen aktualnych wynosi 418218,00 zł.

Ponadto w skład wspólności majątkowej małżeńskiej D. P. i A. P. (2) wchodziły środki pieniężne zgromadzone na rachunku bankowym w Spółdzielczej (...), w wysokości 14800 zł. Ponieważ powodowie wskazywali, że w skład majątku wspólnego po ich rodzicach wchodziły środki pieniężne w wysokości 14.600,47 zł, Sąd przyjął wartość pośrednią tych środków w wysokości 14800 zł.

W ramach ustalania substratu zachowku do tak ustalonej czystej wartości spadku doliczyć należało, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, w myśl zasad określonych w art. 993-995 k.c.

Zgodnie z art. 994 § 1 k.c., przy obliczaniu zachowku nie dolicza się do spadku drobnych darowizn, zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, ani dokonanych przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku, darowizn na rzecz osób niebędących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku.

W okolicznościach niniejszej sprawy należy wskazać, że w dniu 2 grudnia 1999 r. D. P. oraz jej córka M. K. zawarły umowę darowizny na mocy, której D. P. darowała do majątku odrębnego swojej córce M. K., cały stanowiący jej własność lokal mieszkalny nr (...), położony w budynku przy ul. (...) w W.. Następnie D. P., jej córka M. K. oraz jej mąż A. K. (2) zawarli umowę zniesienia współwłasności na podstawie, której dokonali zniesienia współwłasności lokalu mieszkalnego nr (...) usytuowanego w budynku przy ul. (...) w W., wraz z przynależnym do tego lokalu udziałem w częściach wspólnych budynku i w nieruchomości wynoszącego 1/2, o powierzchni 68 m², w ten sposób, że cały ten lokal wraz z przynależnym do niego udziałem nabyli małżonkowie M. i A. K. (2) na zasadach wspólności ustawowej, bez żadnych spłat i dopłat.

W ocenie Sądu, do majątku spadkowego po D. P. należy również doliczyć darowizny dokonane na rzecz jej córki M. K.. Choć zdarzenie to nastąpiło po upływie 11 lat, od daty otwarcia spadku, to czynność ta dokonana była na rzecz spadkobiercy i osoby uprawnionej do zachowku, a więc należy wartość lokali mieszkalnych nr (...) również doliczyć do majątku spadkowego. Nie zasługiwał na uwzględnienie w tym miejscu zarzut pozwanej, że powodowie wyzbyli się prawa własności lokali mieszkalnych nr (...), położonych w W. przy ul. (...), ponieważ fakt, że w dniu 7 września 1984 r. A. P. (1) podarował swojej babci J. K. lokal mieszkalny nr (...) położony w W. przy ul. (...), wraz z przynależnym do niego udziałem w częściach wspólnych budynku nie ma znaczenia, biorąc pod uwagę, że lokal ten wrócił do masy spadkowej. Ponadto powodowie dokonali wyżej wymienionych czynności prawnych na długo przed otwarciem spadków po D. P. i A. P. (2), dlatego też za niedopuszczalne Sąd uznał czynienie im z tego tytułu jakichkolwiek zarzutów. W czasie dokonywania tych czynności nie byli obowiązani rozpatrywać jej w kontekście ewentualnych przyszłych sporów o zachówek, do czego nie istniały wówczas najmniejsze przesłanki faktyczne. Wskazać przy tym należy, że zarówno umowa darowizny jak i umowa zniesienia współwłasności nieruchomości prowadzi do nabycia własności nieruchomości nieodpłatnie. Dlatego również umowa zniesienia współwłasności nieruchomości, która była bez spłat i dopłat na rzecz pozwanej i jej małżonka powinna być wliczana do majątku spadkowego. W świetle art. 888 § 1 k.c. w zw. z art. 889 k.c. każde rozporządzenie pod tytułem darmym może zostać ocenione jako darowizna, wyjąwszy te wymienione w art. 889 k.c., które to ustawodawca wyraźnie pozbawił takiego charakteru i skutków prawnych. Za uznaniem umowy zniesienia współwłasności za darowiznę w rozumieniu art. 993-994 k.c. przemawia w okolicznościach niniejszej sprawy również to, że umowa ta została zawarta między członkami najbliższej rodziny, a w tak ukształtowanym kręgu podmiotów nieodpłatne przysporzenia są zjawiskiem powszechnym.

Wartość przedmiotu darowizny, według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalenia zachowku (art. 995 k.c.), Sąd ustalił w oparciu o miarodajny w tym zakresie dowód z opinii biegłego z zakresu (...). Mając na uwadze, że ustalona w ten sposób wartość rynkowa prawa własności nieruchomości przy ul. (...) w W. stanowiąca sumaryczną wartość lokali mieszkalnych nr (...) według stanu na dzień 2 grudnia 1999 r. i cen aktualnych wynosi 341.130,00 zł, to wartość przedmiotu darowizny wyniosła odpowiednio 170565 zł (1/2 wartości lokalu).

Wobec tego, że powodowie dochodzili uzupełnienia zachowku z uwagi na konieczność zaliczenia do masy spadkowej darowizny nieruchomości lokalowej przy ulicy (...), substrat zachowku należało obliczyć z pominięciem tych składników majątku spadkowego, które powodom przypadły z tytułu powołania do spadku, czyli nieruchomości lokalowej przy ul. (...). Wobec powyższego substrat zachowku i wysokość kwoty należnej tytułem uzupełnienia zachowku po D. P. wynosiła $1/8 \times 341130 \text{ zł} = 42641,25 \text{ zł}$, wobec czego każdemu z powodów przypada połowa tej sumy, tj. 21320,62 zł. Ponadto z tytułu udziału w kwocie środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku w (...) $1/8 \times 7400 \text{ zł} = 925 \text{ zł}$. Łącznie zatem po 22245,62 zł. Substrat zachowku i wysokość kwoty należnej tytułem uzupełnienia zachowku należnego A. P. (2), a odziedziczonemu po nim przez powodów wynosi (...) = (...), czyli po (...),5 dla każdego z powodów. Łącznie zatem każdemu z powodów należy się tytułem uzupełnienia zachowku kwota $22245,62 \text{ zł} + 28427,50 \text{ zł} = 50673,12 \text{ zł}$. Od tej kwoty należy odjąć w stosunku do każdego z powodów kwoty po 25000 zł, albowiem powodowie przyznali, że otrzymali ze spadku 50000 zł. Pozostanie na rzecz każdego z powodów kwota 25673,12 zł.

Strona pozwana podnosiła w niniejszym postępowaniu, że realizacja żądania powodów stanowi nadużycie prawa podmiotowego (art. 5 k.c.), z uwagi na fakt, że powodowie nie interesowali się rodzicami oraz nie pomagali w sprawowaniu opieki nad nimi. W sprawie o zachówek nie jest co do zasady wyłączone obniżenie wysokości należnej z tego tytułu sumy na podstawie art. 5 k.c. nie można jednak pomijać tu, że prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych. Względem te nakazują szczególną ostrożność przy podejmowaniu oceny o nadużyciu prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współżycia (zob. wyrok SA w Białymstoku z dnia 31 marca 2011 r., I ACa 99/11, OSAB 2011, z. 1, poz. 21).

Zarzut ten zasługiwał częściowo na uwzględnienie, ponieważ powodowie nie zaprzeczali, że wyłączną opiekę nad ich wspólnymi rodzicami z pozwaną sprawowała pozwana osobiście oraz członkowie jej rodziny. Pozwana ponosiła koszty utrzymania rodziców, poniosła także koszty związane z ich pogrzebem. Powodowie nie zaproponowali żadnych środków dowodowych dla wykazania, że czynili jakiegokolwiek starania osobiste lub ponosili wydatki finansowe, na poczet opieki nad rodzicami, bądź że z jakichś względów nie mogli sprawować tej opieki lub wspierać starań osobistych pozwanej finansowo. Dlatego Sąd okoliczności te uznał za przyznane. Wobec tego w ocenie Sądu należy powodom zachówek, obliczony powyżej należało obniżyć o połowę. Zapewnienie pomocy starzejącym się rodzicom u schyłku ich życia stanowi bowiem podstawowy obowiązek moralny dzieci. odpowiada on trudom utrzymania i wychowania ponoszonym wcześniej przez rodziców. Uchylenie się od jego realizacji stanowi jaskrawe naruszenie reguł moralnych powszechnie uznawanych w społeczeństwie polskim i z tego względu winno być sankcjonowane na gruncie prawa spadkowego. Zważywszy na to, że ojciec powodów A. P. (2) cierpiał na chorobę Alzheimera, która wywołuje potrzebę niejednokrotnie całodobowej opieki nad chorym oraz ponoszenia znacznych wydatków na leczenie i środki pomocnicze, Sąd uznał, że wysiłek pozwanej pozbawionej wsparcia braci usprawiedliwia odzwierciedlenie go w zmniejszeniu należnego im zachowku w tak dużym stopniu.

Zasądzeniu na rzecz każdego z powodów podlegały, zatem kwoty po 12.836,56 zł. W pozostałym zakresie powództwo zostało oddalone jako niezasadne. Powodowie nie wnosili o zasądzenie odsetek ustawowych od należnej im kwoty zachowku, dlatego Sąd nie rozstrzygnął o odsetkach, ponieważ wyszedłby ponad żądanie pozwu w myśl art. 321 § 1 k.p.c.

Orzekając o kosztach postępowania w pkt. III wyroku Sąd zastosował zasadę finansowej odpowiedzialności za wynik sprawy na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i dokonał ich stosunkowego rozdzielenia, stosownie do reguły z art. 100 zd. 1 k.p.c. Z dochodzonych kwot po 43.229 zł powodowie utrzymali się ze swym żądaniem co do kwot 12.836,56 zł, zatem wygrali sprawę w 30 %, a przegrali w 70 %, zaś pozwana w takim stosunku sprawę wygrała. Strony powinny zatem ponieść koszty procesu w następujących udziałach: powodowie w 70 %, a pozwana w 30%.

Powodowie ponieśli faktycznie koszty postępowania w wysokości 5.579 zł, na co składają się opłata od pozwu w wysokości 2.162 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł, wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 2.400 zł, ustalone na podstawie § 6 pkt. 5 w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów

pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tekst jedn. Dz.U. z 2013 r., poz. 461) oraz 1000 zł tytułem zaliczki na wynagrodzenie biegłego. Pozwana poniosła natomiast koszty w wysokości 2.417 zł, na co składają się opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika procesowego w wysokości 2.400 zł, ustalone na podstawie § 6 pkt. 5 w zw. z § 2 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn.: Dz.U. z 2013 r. poz. 490). Łączne koszty stron w sprawie wyniosły zatem 7.996 zł, z czego pozwany powinien pokryć koszty w wysokości 2.398,80 zł (7.996 zł x 30%), a poniosła w wysokości 2.417 zł. Powodowie powinni, zatem zwrócić pozwanej część poniesionych przez nią kosztów procesu w wysokości 18,20 zł (2.417 zł minus 2.398,90 zł), czyli każdy z powodów po 9,10 zł.

Rozstrzygnięcie zawarte w pkt IV i V sentencji wyroku znajduje swą podstawę prawną w treści art. 113 ust. 1 i 2 pkt 1 u.k.s.c. Tymczasowo ze Skarbu Państwa pokryte zostało wynagrodzenie biegłego z zakresu szacowania wartości nieruchomości za sporządzoną przez niego opinię pisemną i ustną uzupełniającą, w łącznej kwocie 2.759,10 zł i zapłatą odpowiedniej części wskazanej kwoty, stosownie do przedstawionego wyniku sprawy, obciążyć należało powodów w kwotach po 965,69 zł (70 % z 2.759,10 zł : 2) i pozwaną w kwocie 827,73 zł (30 % z 2.759,10 zł).

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w sentencji.

SSR Paweł Szymański

Zarządzenie: odpisy wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikom stron.